

Şanlıurfa'da yoğun bakımda takip edilen akut zehirlenme olgularının değerlendirilmesi

Evaluating the acute intoxication cases followed in intensive care unit in Sanliurfa

Şaban Yalçın, Harun Aydoğan, Evren Büyükfırat, Ali Çiçek, Mahmut Alp Karahan

Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Ana Bilim Dalı, Şanlıurfa

Yazışma adresi: Yrd.Doç.Dr. Şaban Yalçın, Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi, Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı, Şanlıurfa/Türkiye.
Tel: 0505 5025111 E-mail: sabanyalcin@yahoo.com

Özet

Amaç: Şanlıurfa bölgesinde yoğun bakımda takip edilen akut zehirlenme olgularının profilinin belirlenip yöresel etkenlerin tespit edilmesi.

Materyal ve metod: 2008–2010 yılları arasında Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon kliniği yoğun bakım ünitesinde akut zehirlenme nedeniyle takip ve tedavisi yapılan 93 hasta çalışmaya dâhil edildi. Hastaların yaş, cinsiyet, medeni hali, eğitim seviyesi, zehirlenme amacıyla kullandığı ilaç, yattığı gün sayısı, olguların aylara göre dağılımı ve prognozları değerlendirildi.

Bulgular: 93 olgunun 70'i kadın (%75,2), 23'ü erkek (%24,8) ti. Hastaların ortalama yaşı $23,2 \pm 4,2$ idi, %42 'si 21–30 yaş aralığındaydı. 11 (%11,8) kişi organofosfat türevi ilaçlardan, 77 (%82,7) kişi medikal ilaçlardan, 5 (%5,3) kişi ise akrep ve yılan sokmalarından zehirlenmişti. Vakalar en çok yaz ve sonbahar dönemlerinde görüldü.

Sonuç: Bölgemizde akut zehirlenmelerde gençlerin ve kadınların yüksek risk taşıyan grupları oluşturdukları ayrıca akrep ve yılan zehirlenmeleri ile tarım ilaçlarına bağlı zehirlenmelerin ayırıcı tanıda göz önünde bulundurulması gerektiği sonucuna varıldı.

Anahtar kelimeler: zehirlenme, demografik analiz, yoğun bakım

Abstract

Background: Identifying the regional factors affecting the profile of acute intoxication cases that were followed up in the intensive care unit in Sanliurfa region.

Methods: 93 patients who were followed up in the intensive care unit due to acute intoxication were included to the study. Patient's age, gender, education level, type of toxic agent, hospitalization day, number of cases per month, and prognosis were examined retrospectively.

Results: 70 (75.2%) were woman and 23 (24.8%) were man in 93 cases. Mean age of patients were 23.2 ± 4.2 and 42% of patient group were between 21-30 age. 11 (11.8%) case were poisoned with organophosphates, and 77 (82.7%) were poisoned with medical drugs and 5 (5.3%) patient were poisoned by snakes and scorpions. Cases were seen particularly in summer and autumn.

Conclusion: Young population and women were identified as high risk group of acute intoxication in our geographic area and scorpion, snake bites and agricultural materials should be kept in mind in differential diagnosis.

Key words: Intoxication, demographic analysis, intensive care unit

Giriş

Zehirlenme, sıklığı ve özellikleri coğrafi bölge, sosyokültürel ve ekonomik duruma göre değişiklik gösteren tıbbi ve toplumsal bir problemdir. Akut zehirlenmeler ölümcül komplikasyonlara neden olabilmekte; bu nedenle bir kısmının takiplerinin yoğun bakım ünitelerinde yapılması gerekmektedir. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de 2002 yılında tüm hastaların %4,2'sinin zehirlenme vakası olduğunu rapor edilmiştir (1). Bölgesel sosyokültürel ve ekonomik durumun akut zehirlenmeler açısından farklı sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir. Bu çalışmada 2008–2010 yılları arasında Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Ünitesi'ne zehirlenme tanısı ile kabul edilen olguların geriye dönük olarak incelenmesi;

zehirlenme türü, prognoz ve demografik özellikleri açısından analiz edilerek bölgesel farklılıkların ortaya çıkarılması amaçlandı.

Materyal ve metod

01.01.2008–01.03.2010 tarihleri arasında Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Ünitesinde takip ve tedavisi yapılan 93 hastanın (23 erkek, 70 kadın) kayıtları geriye dönük olarak incelendi. Hastaların yaş, cinsiyet, zehirlenme türü, klinikte yattığı gün sayısı, prognoz ve demografik verileri değerlendirildi.

Bulgular

Akut zehirlenme nedeniyle yoğun bakım ünitesine yatırılan 93 olgunun 70'i kadın (%75,2) 23'ü erkekti (%24,8). Kadın olguların yaş ortalaması $21,17 \pm 9,41$;

erkeklerin yaş ortalaması ise $25,15 \pm 15,43$ olarak saptandı. Kadınların 38'i (%54,2) evli, 32'si (%45,8) bekâr ve 6'sı (%8,5) gebeydi. Erkeklerin 14'ü (%60,8) bekâr, 9'u (%39,2) evliydi.

11 (%11,8) kişi organofosfat türevi tarım ilaçları ve pestisitlerden, 77 (%82,7) kişi medikal ilaçlardan, 5 (%5,3) kişi ise akrep ve yılan sokmalarından zehirlenmişti (Şekil 1). Organofosfat zehirlenmelerinin 8'i (%72) kaza ile 3'ü (%28) ise intihar amacıyla meydana gelmişti. Medikal ilaç zehirlenmelerinin hepsi intihar amaçlı idi. Medikal ilaçlardan en fazla zehirlenme, birden çok ilaç alımlarında (%31,1) görüldü. Tek ilaç alımlarında ise 1.sırada antipsikotik-antidepresan ilaçlar (%33,3), 2. sırada non-steroid anti inflamatuvar (NSAİ) ilaçların (%10) olduğu tespit edildi. 11 hastanın (%22,9) aldığı ajan belirlenemedi (Şekil 2). Hayvan ısırıklarının 3'ü tarım alanlarında 2'si yerleşim alanlarında meydana geldi. Hastaların ortalama yatış süresi 1,9 (1–20) gündü. 75 hastanın (%80,6) yatış süresi 1–2 gün, 16 sının (%17,2) 3–4 gün ve 2 sinin (%2,1) 5 gün ve üzerindedir. Zehirlenmeler en çok Haziran–Ağustos (%36,5) ve Eylül–Kasım (%30,1) dönemlerinde görüldü (Şekil 3). 5 hastada (%5,3) mekanik ventilasyon ihtiyacı doğuracak ciddi solunum sıkıntısı gelişti. Ortalama mekanik ventilasyon süresi 5,6 (1–23) gündü. Yılan sokması nedeniyle 1 kişide kompartman sendromu gelişti.

58 hasta (%62,3) gece, 35 hasta (%37,7) ise gündüz vakitlerinde acil servise başvurdu. Olguların %42'si 21–30 yaş aralığındaydı (Şekil 4). Olguların 14'ü (%15) üniversite, 37'si (%39,7) lise, 24'ü (%25,8) ortaöğretim, 10'u (%10,7) ilköğretim mezunuyken 8 (%8,6) olgunun ise okuryazar değildi (Şekil 5).

Vakaların %43 ünde bulantı, kusma ve karın ağrısı, %18'inde çarpıntı, %25'inde bilinç bulanıklığı, %14'ünde hipotansiyon şikâyetleri tespit edildi.

İntihar amaçlı madde alan 80 kişi için psikiyatri konsültasyonu istendi. 13 (%16,2) hastaya psikiyatri servisine yatış önerilirken, geri kalan 67 (%83,7) hastaya poliklinik kontrolü önerildi. 67 hasta şifa ile taburcu olurken, 25 hasta kendilerinin ve/veya yakınlarının isteği üzerine servisten ayrıldı, intihar amacıyla pestisit alan 1 hasta eksitus oldu.

Tartışma

Yapılan çalışmalarda bölgesel olarak küçük farklılıklar görülse de kadın olgu sayısı her çalışmada yüksek bulunmuştur (2). Özköse ve arkadaşlarının çalışmasında acil servise bir yıl içerisinde başvuran 180 akut zehirlenme olgusu için kadın-erkek oranı 3/1 iken Katı ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ise bu oran 1,2/1 idi. Gündüz ve arkadaşlarının çalışmasında kadın erkek oranı 3,4/1 olarak bildirilmiştir (3, 5, 6). Çalışmamızda da kadın/erkek oranı 3/1 olarak tespit

edildi. Çalışmamızda kadınlarda evlilik oranı yüksek bulunmuş olup sebebinin bölgemizdeki evlilik yaşındaki küçüklük olduğunu düşünmekteyiz. İntihar amaçlı ilaç alımı genellikle genç yaş grubunda görülür. Genç hasta grubundaki bu yüksek oran diğer çalışmalarda da göze çarpmaktadır (2–6). Yılmaz ve ark.'nın çalışmalarında 16–24 yaş grubunda %58 hasta tespit edilirken (7), bu çalışmada 15–30 yaş grubunun oranını %74 olarak tespit edildi.

Bölgenin sosyo-ekonomik durumu ve demografik özellikleri değerlendirildiğinde zehirlenme olgularında medikal ilaç zehirlenmelerinin yanında organofosfat türevleri ve hayvan ısırıklarıyla zehirlenmeler göz önüne alınmalıdır. Organofosfat zehirlenme vakalarına gelişmekte olan ülkelerin kırsal bölgelerinde sık rastlanmaktadır(8,9).Van bölgesinde yapılan çalışmada reanimasyon ünitesine alınan zehirlenme olgularının %33'ünü organofosfat zehirlenmeleri oluşturmaktaydı (5). Bizim çalışmamızda, organofosfat zehirlenmeleri oranını %12 olarak belirlendi.

Yoğun bakımda takip ettiğimiz bölgesel farklılık gösteren diğer hasta grubu ise hayvan ısırıklarıyla olan zehirlenmelerdir. Yılan ve akrep sokması nedeniyle takip ettiğimiz 5 (%5,3) hastanın hepsine antiserum verilerek oluşabilecek komplikasyonlar açısından reanimasyon ünitemizde takip edildi. 5 hastanın hepsi Haziran–Ağustos dönemlerinde başvurmuştu. 1 hastada ısırılan ön kol bölgesinde kompartman sendromu gelişmesi dışında ciddi komplikasyon görülmedi. Bölgemizin çöl kuşağına yakın olması nedeniyle bu tür zehirlenme olgularına diğer bölgelere oranla daha fazla rastlanabilmektedir

Şanlıurfa bölgesinde akrep sokmaları hakkında geriye dönük yapılan bir çalışmada, olguların %95 yaz aylarında görülmüş, gelişen komplikasyonların hiç biri mortalite ile sonuçlanmamıştır (10).

Çalışmamızda olguların başvuruları en çok Haziran–Ağustos (%36,5) ve Eylül–Kasım (%30,1) dönemlerinde görüldü. Yaz aylarında vakaların artması tarım bölgesi olması ile ilişkilendirilebilir.

Çalışmamızda medikal ilaçlarla zehirlenme oranı %82,7 olup hepsi intihar amaçlıdır. Medikal ilaç zehirlenmeleri en fazla birden çok ilaç alımıyla gerçekleşmişti (%31,1). Fuller ve ark.'nın yapmış olduğu bir çalışmada intihar amaçlı ilaç alımlarının en çok birden fazla ilaç alımı ile olduğu bildirilmiştir (11). Tek ajan zehirlenmelerinde ise hastaların kendilerinin veya yakın çevresindekilerin psikolojik tedavi gördükleri ve en fazla zehirlenmenin antidepresan-antipsikotik grubunda olduğu tespit edildi (%33,3). Bu tür ilaçlarla tedavi gören hastaların ilaçları kolayca temin edebilmeleri ve bu tip tedavilerde reçeteye genellikle birden fazla ilacın yazılması zehirlenme olgularında artışa neden olmaktadır. Ayrıca ilaç kullanan kişilerin ruhsal açıdan değişken durumları da intihar olasılığını arttırmaktadır(6). NSAİ ilaç grubu %10 ile çalışmamızda ikinci grubu oluştururken, Kırıkkale bölgesinde yapılan çalışmada bu

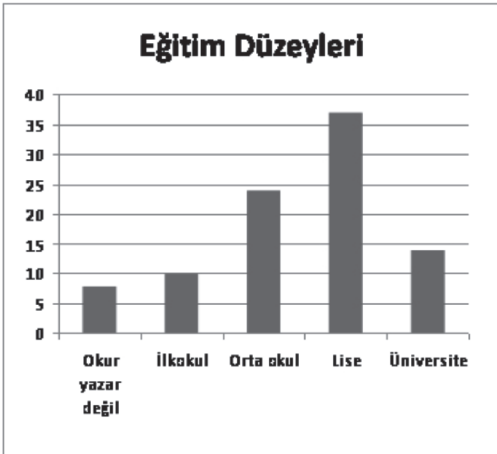
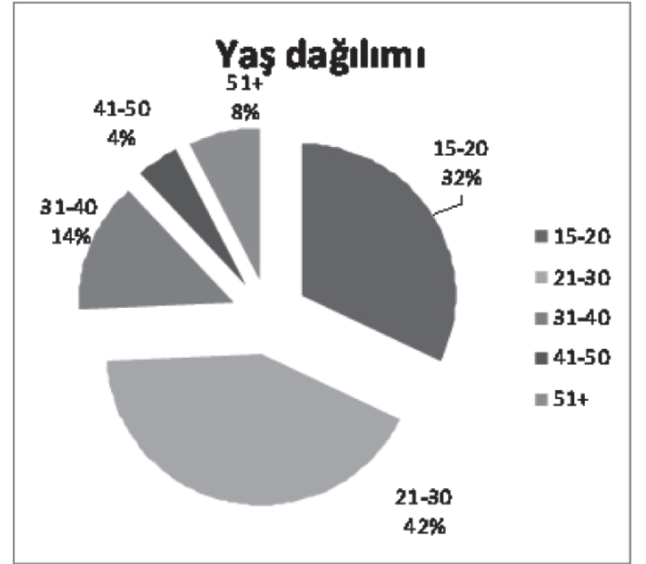
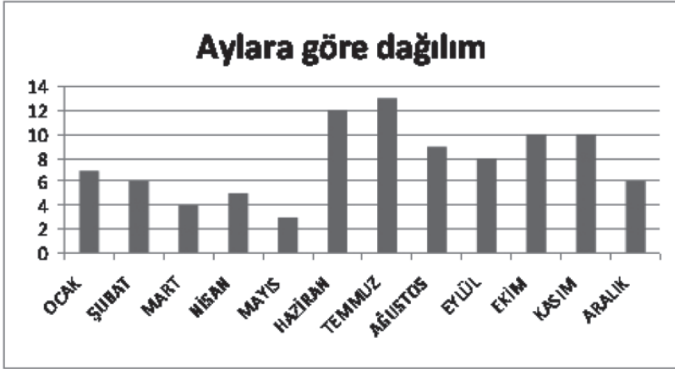
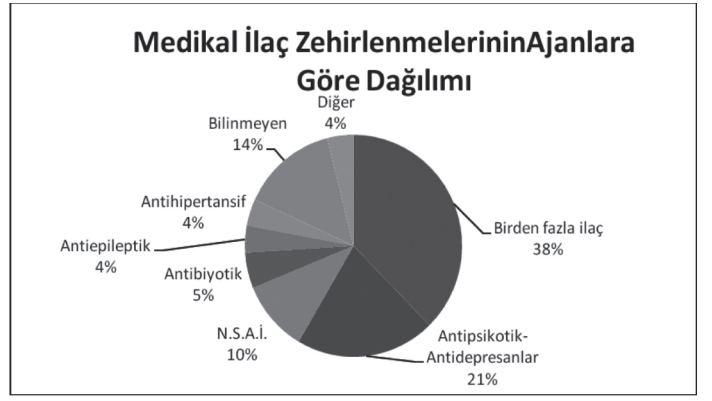
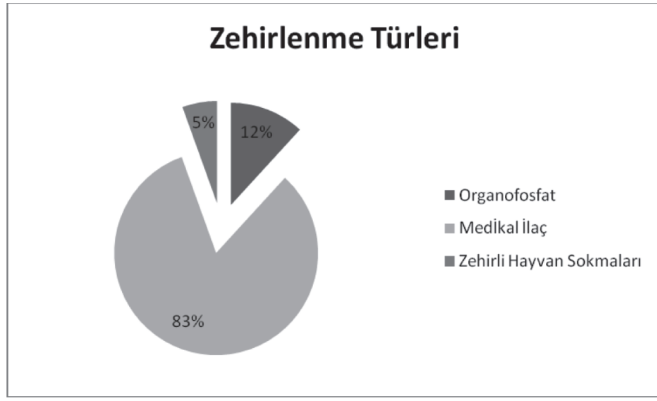
Yoğun bakımda takip edilen akut zehirlenme olguları

oran %33,4 ile (12), Karadeniz Bölgesi'nde de %20,9 ile ilk sırada olduğu bildirilmiştir(6).

Akut zehirlenme olgularının mortalitesi genelde düşük seyredir. ABD'de tüm zehirlenme olgularında %0.03 oranında mortalite görülürken, intihar amaçlı zehirlenme olgularında bu oran %1-2'yi bulabilmektedir (13). Akköse ve ark. Çalışmasında bu oran %10 iken, Katı ve ark. bu oranı %16,4 olarak bildirmişlerdir (4,5). Bizim çalışmamızda intihar amaçlı pestisid alan 1 kişi eks olmuştur. Bu nedenle mortalite oranımız %0,93 tür. Mortalite oranımızın literatürden

düşük olması, ciddi vakaların erken dönemde daha büyük merkezlere götürülmesi ile ilişkilendirilebilir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre Şanlıurfa bölgesinde, akut zehirlenmelerde gençlerin, kadınların, yüksek risk taşıyan grupları oluşturdukları, ilaç ile zehirlenmenin de en yaygın zehirlenme türü olduğu, başvuru açısından yaz ve sonbahar aylarının daha yoğun olduğu, akrep ve yılan zehirlenmeleri ve tarım ilaçlarına bağlı zehirlenmelerin göz önünde bulundurulması gerektiği sonucuna varıldı.

Yazarlarla ilgili bildirilmesi gereken konular (Conflict of interest statement) : Yok (None)

Kaynaklar

- 1) Seydaoglu G, Satar S, Alparslan N. Frequency and mortality risk factors of acute adult poisoning in Adana, Turkey, 1997–2002. Mt Sinai J Med. 2005; 72:393–401.
- 2) Pinar A, Fowler J, Bond GR: Acute poisoning in Izmir, Turkey a pilot epidemiologic study. J Toxicol Clin Toxicol. 1993; 31:593–601.
- 3) Ozkose Z, Ayoglu F. Etiological and demographical characteristics of acute adult poisoning in Ankara, Turkey. Hum Exp Toxicol. 1999; 18:614–618.
- 4) Akköse Ş, Fedakâr R, Bulut M, Çebiçi H. Zehirlenme Olgularının Beş Yıllık Analizi. Acil Tıp Dergisi. 2003; 1:5–7.
- 5) Katı İ, Silay E, Tekin M ve ark. Reanimasyon Ünitemizdeki Erişkin Zehirlenme Olgularının İncelenmesi. Van Tıp Dergisi. 2004; 11:81–84.
- 6) Gündüz A, Kesen J, Topbaş M ve ark. İntihar amaçlı zehirlenme nedeniyle acil servise başvuran hastaların analizi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2004; 3:234–242.
- 7) Yılmaz A, Kukul Güven FM, Korkmaz İ ve ark. Acil Serviste Akut Zehirlenmelerin Retrospektif Analizi. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2006; 28:21–26.
- 8) Minton NA, Murray VS: A review of organophosphate poisoning. Med Toxicol Adverse Drug Exp. 1988; 3:350–375.
- 9) Meral C, Tuncer İ, Topal C ve ark. Organik fosfor intokasasyonları ile ilgili retrospektif araştırma. Van Tıp Dergisi. 2000; 7:163–168.
- 10) Adiguzel S, Ozkan O, Inceoglu B. Epidemiological and clinical characteristics of scorpionism in children in Sanliurfa, Turkey. Toxicon. 2007; 49:875–880.
- 11) Fuller N, Rea AJ, Payne JF et al. Parasuicide in central London 1984–1988. J R Soc Med. 1989; 82:653–656.
- 12) Deniz T, Kandış H, Saygun M, ve ark. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Servisine Başvuran Zehirlenme Olgularının Analizi. Düzce Tıp Fakültesi Dergisi. 2009; 11:15–20.
- 13) Linden CH, Burns MJ. Illnesses due to poisons, drug overdose, and envenomation. In: Braunwald E, Fauci AS, Kasper DL eds. Harrison's Principles of Internal Medicine. New York, McGraw-Hill Company. 2001 :2595–2616.